Írta: Fidel István
2012. február 01. szerda, 17:57 - Módosítás: 2013. december 04. szerda, 13:58

Egy kicsiny falu a Börzsöny közepén: SZÜLŐFALUM, PERŐCSÉNY- apró emlékeim a háborútól a hatvanas évekig.

1., Perőcsény télen

Olyan sokszor ígértem már, hogy írok a régmúltbeli dolgokról, hogy már magam is restellem, ezért most úgy gondoltam ki, megpróbálok minden évszakhoz fűzve elmondani néhány gyerekkoromra jellemző esetet. Előre bocsátom, hogy nagyon sok dolog lesz, amit - hála Istennek! - ti már el sem fogtok hinni, de mindenkinek akad még öregapja-anyja, akik igazolni fogják meséim igazságát. Az érthetőség kedvéért mindenekelőtt el kell mondanom, hogy 1943 nyarán születtem egy kis börzsönyi faluban, Perőcsényben, egy később kuláknak bélyegzett család harmadik gyermekeként. Kulákok lettünk, mert több mint 10 hold földünk volt. A kulák jelzőnek nagyon sok jelentősége lesz, mert abban az időben enni vagy nem enni, sokszor (szó szerint értsd!) a lenni vagy nem lenni kérdés formálta a kicsivel több földtulajdonnal rendelkező családokat. Hogy ez valójában hogyan is csapódott le a hétköznapokban, biztosan halljátok, látjátok a médiumokban, de tudnotok kell azt is, gyakran éppen olyanok mesélnek a szenvedéseikről, akik éppenhogy a patak másik oldalán álltak, és esetleg éppenhogy ők okozták a mások szenvedéseit… De hát manapság ez a divat…No, ha ti is egyetértetek vele, én legalább annyiban különböznék tőlük, hogy megpróbálom viccesebb formában előadni még a kínkeserves dolgokat is, ahogy egy gyerek szemével láttam! Meséim nem mindig időrendi sorrendben, hanem inkább általánosságban szólnak!

Szóval – akik ismeritek mostani léptékeimet, biztosan ezt sem fogjátok elhinni, de - egészen apró gyerekként születtem. Nyolc hónapos voltam, amikor az édesapámat elvitték a frontra, a Don-kanyarnál harcolt, sajnos többet haza sem jött. Maradt utána egy 26 éves feleség, a három gyerek, egy ötéves, egy hatéves, no meg én a nyolc hónapommal. Eddig általában optimista család voltunk, ami hirtelen megváltozott, amikor édesapám 1944 novemberében fogságba

esett, és attól fogva soha nem tudtunk róla semmit. Illetve csak ilyen-olyan hírfoszlányokat, hogy itt vagy ott látták, meghogy mik történtek arrafelé, ahol utoljára látták…

És akkor most már lehetőleg csak olyanokat mesélek, amikre már emlékszem, vagy inkább velem történtek meg. És, mint mondtam az elején, történeteim mindig az éppen esedékes évszakokhoz lesznek kötve. Tehát most tél van! (mondtam, hogy nem fogtok nekem hinni, de hát nem rajtam múlik, hogy hétágra süt a nap, és 14 fok van…)

Ha mi öregebbek a régebbi perőcsényi telekre emlékezünk, akaratlanul is a „hóelzárta” jelző jut az eszünkbe. És ha már erről beszélünk, nem kerülhető meg, hogy mit jelentett ez akkori perőcsényi viszonyok között, és mit jelent manapság, amikor ha leesik 5-10 cm hó, másról sem hallani a médiumokban, mint országos hóakadályokról, hóelzárta településekről, meg ilyenekről.

Először is ismerni kell Perőcsény földrajzi fekvését, mert nem tartom valószínűnek, hogy ilyen kráter formájú, tölcsér alján fekvő település létezne még Magyarországon! Sőt, mint utazgató ember, nem sok hasonlót láttam máshol se, ennél „gödröbb” települést talán csak a Gran Canária szigetén lévő Caldera de Bandama kráteben csodáltam meg, de ott csak egyetlen guancsó [1] lakik, -hogy az adóhivatal ne tudjon bemenni hozzá- s ahol annyira meredekek a tölcséroldalak, hogy mindössze egyetlen, és öszvérrel is csak csúszva-mászva járható meredek ösvényen közelíthető meg, bár a pajzán legenda szerint mégis minden héten beereszkedik egy-egy asszonyka, hogy „rendbetegye” a házkörnyékét…

Szóval Perőcsénynek egyetlen síkbeli „kijárót” adott a Jóisten, - tán csak hogy a hóolvadások meg a nagyobb esők vizeit elvezesse - de ez az út közlekedésileg nem vezet sehová, legfeljebb a termékeny réteken keresztül a távoli szántókig. És mivel e síkrész felé istentelen nagy kerülő lett volna kijutni a faluból, az „országúthoz” vezető utat, - ahol annakidején jószerével csak szekerek közlekedtek, ma már sajnos annál több autó, no meg a legfőbb közlekedési eszköz, az autóbusz jár, - jókora kapaszkodón építették ki, ezért azt hiszem, hogy az 1960-as évekig még az autóbuszok sem jártak be. Aki utazni akart – vagy kellett – az egy-másfél kilométert gyalogolt sárban, vízben. Esküszöm, hogy az akkori Perőcsény békés nyugalmának, az emberek összetartásának és összetartozásának –hát még a gyerekek boldogságának!- a legnagyobb kovácsa ez az út volt…

Hogy miért? Mit gondoltok, mi volt itt, ha mondjuk -akkor még volt is ilyen bőven!- 50-60 centis hó leesett? Hát még, ha mindezt olyan 15-18 fokos hideggel is megtetézte a Jóisten… Ember nem tudott megmozdulni a másik nélkül! Emlékszem olyanra is, néha eltelt tán egy hét is, hogy egyetlen autó sem tudott bejönni a faluba. És akkor Mikolától Palánkig legfeljebb egyetlen hókotró volt! Most meg jajgatunk és országos hóakadályok lesznek, ha leesik 5-10 centiméteres hó! Persze, akkor kenyér, tej, baromfi meg olykor valami húsféle és ehető terményfélék minden háznál voltak. Ha meg valahol nem volt, hát adott a sógor, koma vagy éppen a szomszéd. Senki sem halt éhen…(ahogy a tv-ben elnézem a világot, ma már nem merném mindezt garantálni…)

S hogy mi volt ebben a rettenetes télidőben mégis szép? Ti, maiak -sajnálhatjátok!- talán el sem tudjátok képzelni, sőt soha nem fogjátok megtudni sem: gondoljatok csak a mindent elnyelő hópárnákra terpeszkedő sűrű fehér csöndben felhangzó hajnali kakaskukorékolásra vagy a falu másik végén elbődülő tehén hangjára válaszolgató, lassan elhaló kutyaugatásra. Emlékszem, mikor édesanyám, a házunktól majd háromszáz méternyire lévő templomparton még alkonyatkor sem szűnő csúszkálásaimnak egyetlen „Pistaaaaa” kiáltással szokott véget vetni, és még csak meg sem próbálhattam azt mondani, hogy nem hallottam, hiszen a falu

másik végén lakó nagymamám másnap megfedett, mert sokáig „kint” voltam.

Ma az emberek többségének derogál a hólapátolás, még a saját háza előtt is. Az akkori Perőcsényben ilyet el sem tudtunk volna képzelni! A templom a falu közepén, egy nagy dombon áll, körülötte úgy 150 méteres körben lakás sincs, de az odavezető mindhárom oldali út és a templom körüli terület egészen a templom ajtajáig mindig el volt szépen lapátolva és seperve, hamuval leszórva! Ha valakinek a tényleg nagy hó ellenére is, mégis meg kellett mozdulnia, bizony gyakorta elakadt ugyan, de nem kellett sohasem segítséget keresgélnie, mert ilyenkor a környékből még az is ment, akivel egyébként haragban volt az illető! Autó egy sem volt a faluban, ezért természetes volt, hogy a legjobb és leghosszabb szánkópályák alvégen, felvégen egyaránt a falu főutcáján voltak. És az emberek tűrték, pedig akkor is voltak öregek és betegek. Jaj…és tudomásom szerint akkor 1640 fő volt a falu lakossága, most talán 300…

Mozi, presszó nem volt. De mindenkinek volt egy pincéje a háznál, egy meg a hegyoldalba vájt valamelyik pincesoron. Az otthoni pincében tárolták a zöldséget, gyümölcsöt, miegymást, de a bort sohasem! Annak helye a pincesoron volt. De tartottak ott még egy bödön keserűtúrót is, ami olyan, mint a brindza, csak jól bepaprikázták és szinte kőkeményre gyúrták, hogy hónapokig elálljon. Ide raktározták még a krumplit és a takarmányrépát is. Ez utóbbit sokáig nem értettem, vajon miért itt tároljuk, hiszen 3-4 naponta ki kellett menni érte, ugyanis úgy a lovaknak és ökröknek, mint a baromfiknak ez volt az egyik legfontosabb téli tápláléka. Aztán drága jó nagyapám elmagyarázta, hogy minden háborút átvészeltek azok, akiknek ezekkel volt megtömve a pincéje. Ahogy mesélték, a mi pincénkben 5-6 család vészelte át a frontok elvonulását.

Áramot –azt hiszem- valahogy az 50-es évek elején vezették be a faluba. Egy aprócska kultúrház, mellette egy vegyesbolt, felette a templom, mellette-alatta egy kibetonozott strand három medencével, ami sosem fagyott be, ezért nyáron fürdésre, télen mosásra meg libafürdetésre használták. Az adottságokból következett, hogy időt múlatni, szórakozni egyedül senki sem szokott, hiszen ha valaki ilyenre adta volna a fejét, úgysem tudta volna megtenni,

mert a szomszéd, koma vagy a sógor mindent tudott, mindent látott és nem hagyta soha magára a másikat…

Felmerülhet a kérdés, hogy milyen volt az „elöljáróság” és a falubeliek viszonya. Az előzőekből kiderül, hogy a falu népe együtt sírt, együtt nevetett. Perőcsénynek saját orvosa, rendőre nem volt. Más elöljárókat, úgy, mint a tanácselnököt vagy a jegyzőt bizonyos mértékig tisztelték, „ítéleteiket” el kellett fogadniuk, ha tetszett, ha nem. Talán ezért is, de három lépésnél egyszerűen nem engedték közelebb magukhoz őket, nem hívták meg sem a mulatságaikra sem a bánataikra (lehet, hogy el sem mentek volna, de akkor sem…) Viszont a tanítók, meg a pap… őket még a lakodalmakba, disznótorokba is meghívták, sőt gyakran egy-egy vasárnapi ebédre is! Perőcsényben az ünnepélyek és az ünnepségek még az 50-es évek elején is inkább családias hangulatúak voltak, mint társadalmi jellegűek. Lehet, hogy a szegénység tette, de akkor még a nincstelenség ellenére is nagyon tudtak és szerettek ünnepelni, nagyon sokat adtak arra, hogy embernek, társnak nézzék egymást!

Lehet, hogy megint el kellene a magyart szegényíteni?! Hááát….lehet, hogy más is így gondolja…?!

---

[1] guancsók :a Kanári-szigetek őslakosai